

ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку глобалізаційних процесів у світовій економіці спостерігаються тенденції до значного поширення міжнародного обміну високими наукоємними технологіями шляхом розширення кооперації в сфері науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) і переорієнтації розвинутих країн на виробництво та експорт високотехнологічної продукції. Науково-інноваційний потенціал центрів «Тріади» (США, ЄС та Японії) стає визначальним елементом прогресивного розвитку інформаційної економіки в умовах зростання конкуренції суб'єктів національних інноваційних систем (НІС), що представлена державним та приватним секторами. Так, головними провідниками науково-технологічної та інноваційної діяльності стали транснаціональні компанії (ТНК), які розширюють свій вплив на транзитні країни та країни, що розвиваються. Компанії виступають основними носіями інструментів інноваційного розвитку, визначають головні напрямки та особливості конкурентної боротьби між учасниками світових економічних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий науковий внесок у вивчення загальної картини «інноваційності» світу, структури НІС провідних країн світу, досвіду функціонування ТНК в процесі створення та нарощення інноваційних конкурентних переваг, знайшли відображення в наукових публікаціях зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема, Р. Бергера, Н. Блума, К. Дехофа, Дж. ван Рінена, М. Драца, Дж. Лоера, А. Малишева, М. Набара, К. Оме, Д. Старокадомского,

О. Унтербердерстера, Л. Федулової, Р. Холмана, Б. Ярузельского та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на існуючий значний теоретико-практичний доробок вітчизняних та закордонних вчених, в рамках дослідження інноваційної конкурентоспроможності транснаціональних компаній ще не повною мірою висвітлені проблеми, пов'язані з модифікацією стратегій їх інноваційного розвитку в умовах інформаційної економіки.

Формування цілей статті. Метою даної публікації є здійснення порівняльного аналізу особливостей функціонування національних інноваційних систем серед центрів «Триади» світової економіки, що дозволить виділити провідних інноваторів, які сприяють формуванню інформаційної економіки як рушійної сили економічного зростання та посилення конкурентних переваг, а на основі цього – вибрати ті інноваційні важелі, які сформуують «ефективну» інноваційну стратегію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність моделі інноваційної економіки зумовлюється стрімким зростанням впливу науки та нових технологій на соціально-економічний розвиток, що відбувся протягом останніх 20-30 років. Нові технології докорінно і швидко змінили структуру світової економіки. Виявилось, що неспроможність країни здійснити структурну перебудову економіки відповідно до нового технологічного укладу (чи зволікання з цим) не просто гальмує її розвиток, але й призводить до економічної деградації і відсуває її на периферію світових економічних процесів.

Формування економіки знань потребує значних фінансових ресурсів, тому переваги від застосування інноваційної моделі отримали багаті країни [1, с. 2]. Проте, на думку, консультанта Гарвардської школи бізнесу японця К.Оме економічний націоналізм окремих держав став безглуздим, оскільки інформаційне суспільство наприкінці ХІХ століття визначається взаємозалежністю не лише трьох центрів світової економіки, а перш за все діяльністю глобальних компаній [2]. Фінансування науково-дослідних та

дослідно-конструкторських розробок ТНК прискорює рух капіталу в межах центрів «Тріади» та світового господарства одночасно. Оскільки зараз у розвинутих країнах світу лівова частина інвестицій у НДДКР іде не через держструктури (табл. 1), а через найбільші ТНК, які формують ринок і контролюють його. Це явище відомо як співтовариство «decision makers» вирішальних гравців, через які ринки нових технологій відсутні, а їх оборот носить внутрішній між ТНК характер і контролюється не комерційно, а адміністративно.

Таблиця 1

Джерела валових внутрішніх витрат на НДДКР у центрах «Тріади», % від загальних витрат на НДДКР

	Видатки приватного сектору		Урядові видатки		Закордонне фінансування	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
ЄС-27	54,1	54,1	34,5	34,9	9,0	8,4
Зона євро	56,1	55,7	35,4	35,4	7,0	7,0
Японія	76,1	78,2	16,8	15,6	0,3	0,4
США	64,3	67,3	30,2	27,1	н.д.	н.д.

Джерело: [3]

Разом з тим розширюються різні непрямі форми фінансування державою бізнес-НДДКР зі звільненням бюджету від видатків. Наприклад, у Японії при мінімальних прямих витратах держави значні кошти спрямовуються на допомогу в створенні інфраструктури та контролю за корпораціями. У Китаї держава фінансує створення інфраструктури та кредитування інноваційних проектів. Існують, нарешті, і країни, що не прийняли загальної тенденції до лібералізації і залишивши державне фінансування науки на високому рівні. Це - Франція, Швеція, Фінляндія, Канада, Австралія. По цьому шляху намагаються йти Україна, Білорусія, Азербайджан і Росія [4, с. 90]. Логічним наслідком скорочення витрат держсектора на НДДКР у центрах «Тріади» світової економіки стало падіння інтересу до фундаментальної науки і підвищення інтересу до прикладних розробок, що, з одного боку, докорінно змінило номенклатуру виробництва [5, с. 58] та структуру експорту на користь продукції високотехнологічних галузей, а, з іншого боку,

концентрації своїх зусиль на розбудові інформаційної економіки заснованої на знаннях.

Слід відзначити, що скорочення державного фінансування НДДКР у центрах «Триади», зумовило активізацію інноваційного процесу в приватному секторі. Так, лідерами в рейтинзі 1000 найбільш інноваційних компаній світу «The Global Innovation 1000» є ТНК з центрів «Триади» (табл. 2).

Таблиця 2

20 лідерів по затратах на інновації

Ранг					Компанія	Витрати на НДДКР, млрд. дол. США					Місце штаб-квартири	Галузь
2011	2010	2009	2008	2007		2011	2010	2009	2008	2007		
1	6	4	1	1	Toyota Motor Corp	9,9	8,5	7,8	8,9	8,3	Японія	Автомобілебудування
2	3	6	9	11	Novartis AG	9,6	9,1	7,4	7,2	6,4	ЄС	Фармацевтика
3	1	1	3	8	Roche Holding AG	9,4	9,6	9,1	8,2	6,9	ЄС	Фармацевтика
4	2	5	6	3	Pfizer Inc	9,1	9,4	7,7	7,9	8,0	США	Фармацевтика
5	4	2	4	7	Microsoft Corp	9,0	8,7	9,0	8,2	7,1	США	Програмне забезпечення та Інтернет
6	7	10	12	9	Samsung	9,0	7,9	6,0	6,4	6,5	Пд. Корея	Комп'ютери та електроніка
7	5	14	—	—	Merck & Co Inc	8,5	8,6	5,6	—	—	США	Фармацевтика
8	11	13	14	14	Intel Corp	8,4	6,6	5,6	5,7	5,7	США	Комп'ютери та електроніка
9	9	11	5	2	General Motors Co	8,1	7,0	6,0	8,0	8,1	США	Автомобілебудування
10	8	3	2	4	Nokia OYJ	7,8	7,8	8,2	8,7	7,7	ЄС	Комп'ютери та електроніка
11	14	15	17	19	Volkswagen AG	7,7	6,1	5,3	5,4	4,7	ЄС	Автомобілебудування
12	10	7	7	5	Johnson & Johnson	7,5	6,8	6,9	7,5	7,6	США	Фармацевтика
13	16	8	10	12	Sanofi	6,7	5,8	6,4	6,6	6,2	ЄС	Фармацевтика
14	12	18	20	18	Panasonic Corp	6,6	6,2	5,1	5,1		Японія	Комп'ютери та електроніка
15	17	19	16	16	Honda Motor Co	6,6	5,7	5,0	5,6	5,1	Японія	Автомобілебудування
16	13	9	11	10	GlaxoSmithKline	6,3	6,1	6,2	6,4	6,4	ЄС	Фармацевтика
17	15	12	13	13	IBM	6,3	6,0	5,8	6,3	6,1	США	Комп'ютери та електроніка
18	19	17	19	—	Cisco Systems Inc	5,8	5,3	5,2	5,1	—	США	Комп'ютери та електроніка

19	26	—	—	—	Daimler AG	5,8	4,6	—	—	—	ЄС	Автомобіле- будування
20	18	—	18	15	AstraZeneca PLC	5,5	5,3	—	5,1	5,1	ЄС	Фармацевтика

Джерело: складено автором на основі [6, с. 10; 7, с. 6; 8, с. 10; 9, с. 7; 10, с. 5]

Наведені в таблиці дані демонструють, що найбільш інноваційно-активними є корпорації США та ЄС. В середньому по 20-ти провідним компаніях витрати на НДДКР в 2011 році збільшилися на 19,5 % в порівнянні з 2007 роком і склали 8,3% від обсягу продажів. Ключовими галузями, на які припадають 65% всіх глобальних витрат на НДДКР приходиться автомобілебудування, виробництво комп'ютерної техніки та електроніки, а також охорона здоров'я (рис. 1).

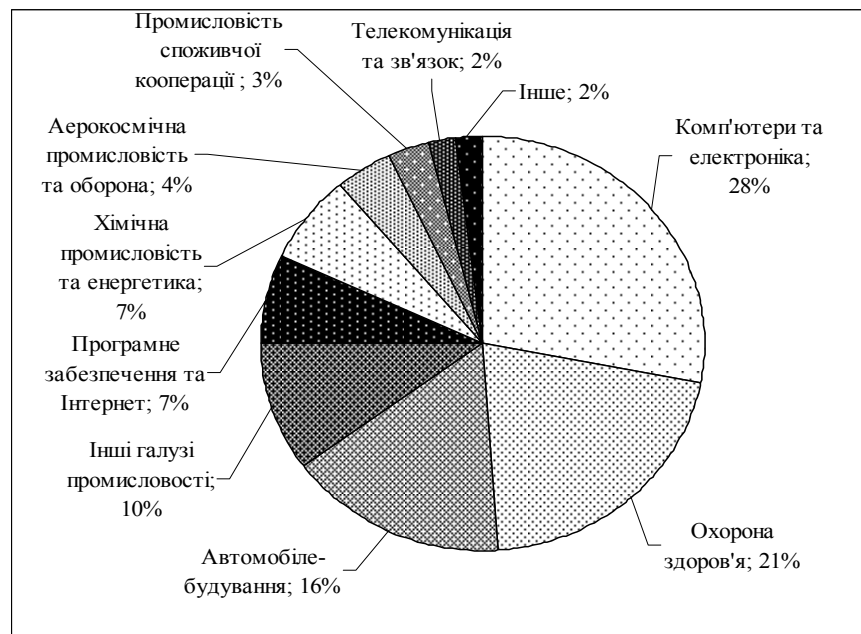

Рис. 1. Витрати галузей промисловості на НДДКР у 2011 р., %

Джерело: [10, с. 6]

Найбільший абсолютний приріст витрат у сфері нових технологій припадає на компанії-виробники комп'ютерів та електроніки, які займають вищий щабель у рейтингу серед галузей промисловості (28% у 2011 році) і становить 167,2 млрд. дол. США. Витрати на НДДКР у 2011 році збільшилися на 13,4 млрд. дол. США. в порівнянні з попереднім роком. Наприклад, компанія Samsung збільшила витрати на НДДКР майже на 14%

до 9 млрд. дол. США, що забезпечило переміщення компанії на шосту сходинку в рейтингу «The Global Innovation 1000». Враховуючи споживчі настрої у посткризовий період компанія збільшує продаж менш дорогих традиційних продуктів електроніки, таких як персональні комп'ютери і цифрові камери. Відповідно до цього, найбільші конкуренти Samsung, (Sony, Hewlett-Packard, Texas Instruments) також збільшують витрати на НДДКР з метою підтримання конкурентоспроможності своїх компаній.

Другими за обсягами витрат на НДДКР є компанії, що працюють у сфері охорони здоров'я. Їхні витрати у 2010 році зросли на 9% і склали 10,4 млрд. дол. США, показавши найшвидші темпи зростання доходів компаній (9%) серед трійки інноваційних галузей промисловості (виробництва комп'ютерів та електроніки, сфери охорони здоров'я та автомобілебудування). Таким чином, комерційний успіх компаній у галузі охорони здоров'я, зокрема фармацевтичних компаній (вони захопили три з п'яти кращих місць списку «Global Innovation 1000», і вісім з Топ-20 у 2010-2011 рр.) безпосередньо залежить від витрат на НДДКР (22% серед інших галузей промисловості у 2010 р.). Проте, провал нової продукції великих фармацевтичних компаній (більшість компаній у сфері охорони здоров'я скорочують витрати на інновації одночасно збільшуючи доходи акціонерів), законодавча невизначеність («старіння» населення зумовлює скорочення урядових витрат на охорону здоров'я, і, в першу чергу, за рахунок медикаментозного забезпечення, що здійснюється інструментами прямого та непрямого обмеження цін на медикаментозне забезпечення) та розширення частки ринку (ефективність фармацевтичних фірм багато в чому залежить від виведення на ринок так званих «блокбастерів», тобто препаратів, витрати на розробку яких окупаються досить швидко, що дозволяє компаніям й надалі фінансувати дослідження і розробки), зумовили скорочення їх витрат на НДДКР у 2011 році.

Швидке відновлення темпів росту авто сектору сприяло зростанню витрат на НДДКР на 15% і склало 96,5 млрд. дол. США у 2011 році, що в

абсолютному значенні було значно більшим порівняно з 14% витрат у 2009 році (85,2 млрд. дол. США) [8, с. 8; 10, с. 6]. Так, після падіння на шосте місце компанія Toyota збільшила свої витрати на 16,5 млрд. дол. США і повернула першість в рейтингу (табл. 2).

Усі автомобільні компанії серед двадцятки найбільших інвесторів у наукові розробки в 2011 році піднялися в рейтингу або залишилися на тому самому місці. Зокрема, компанія Daimler потрапила в Топ-20 лише перший раз. Інноваційна складова є надзвичайно важливою для автомобільних компаній, оскільки вони прагнуть відповідати все більш суворим стандартам економії палива, збільшення електричних пристроїв у автомобілях, а також залучити молодих покупців.

Зростання обсягу інвестицій в НДДКР позитивно впливають на збільшення обсягу чистих продажів компаніям (за місцем знаходження штаб-квартири) з центрів Тріади світової економіки (табл. 3).

Таблиця 3

Витрати на НДДКР за регіонами за рейтингом «Global Innovation 1000»

	2007		2008		2009		2010		2011	
	млрд. дол. США	щорічний приріст, %	млрд. дол. США	щорічний приріст, %	млрд. дол. США	щорічний приріст, %	млрд. дол. США	щорічний приріст, %	млрд. дол. США	щорічний приріст, %
Північна Америка	209	7,6	215	2,9	201	-6,3	222	10,5	244	9,7
Європа	153	15,4	170	11,1	162	-4,7	171	5,8	181	5,4
Японія	101	4,9	116	14,9	127	9,8	130	1,8	133	2,4
Індія / Китай	3	42,8	5	66,7	5	6,2	7	38,5	9	27,2
Решта світу	26	21,5	27	3,8	25	-6,0	29	13,9	32	12,2
Всього	492	10,2	532	8,1	521	-2,0	560	7,5	599	7,0

Джерело: розраховано автором на основі [6, с. 11; 7, с. 7; 8, с. 9; 9, с. 8; 10, с. 7]

Як свідчить табл. 3, скорочення обсягу фінансування НДДКР у двох провідних центрах «Тріади» світової економіки (у США на 6,3%, а Європі на 4,7%) в результаті негативного впливу світової фінансової кризи. Проте, вже в наступному році американські та європейські компанії збільшили обсяги інвестицій в НДДКР не лише кількісно, але й якісно. Останнє, в свою чергу,

впливатиме, з одного боку, на максимізацію їх цільової функції за рахунок зростання обсягу прибутку компанії. З іншого боку, підвищенням ефективності суспільного виробництва шляхом посилення виробничої потужності засобів праці за рахунок подальшої концентрації виробництва і підвищення його оптимальних техніко-економічних розмірів, тобто зростання обсягів виробництва.

Китай та Індія (об'єднанні в рейтинзі «Global Innovation 1000») щорічно демонструють найбільші темпи зростання витрат на НДДКР в порівнянні з іншими регіонами. Проте, китайська економіка є більшою за індійську, оскільки значно більше її компаній представлені серед 1000 найбільших інвесторів у НДДКР (47 китайських компаній проти 9 індійських у 2011 році). Крім того, на китайські компанії приходить більшість витрат даної групи країн. Слід звернути увагу на те, що об'єднаний показник скоротився з 38,5% у 2010 р. до 27,2% у 2011 р. в результаті сповільнення темпів економічного розвитку китайської економіки під впливом низки факторів.

По-перше, вражаюча реакція економічної політики Китаю на глобальну фінансову кризу, в центрі якого знаходилась інфраструктура, тобто автомагістралі, швидкісні залізні дороги та низка інновацій, що полегшували сполучення між внутрішньоконтинентальними територіями і узбережжям, - сприяла різкому підвищенню інвестицій. В процентному відношенні до ВВП витрати на інвестиції в Китаї зросли з 42% у до кризовий період до 48% у 2009 році. Після скорочення видатків на інфраструктуру лише активна діяльність приватного сектору в обробній промисловості та будівництві соціального житла забезпечили збереження інвестицій на рівні близькому до 50% ВВП у 2011 році.

По-друге, умови торгівлі Китаю (середня ціна його експорту по відношенню до імпорту) в останні роки погіршилась, і це погіршення розпочалось задовго до глобальної фінансової кризи. По мірі розвитку економіки Китаю його імпорт змістився в сторону мінеральної сировини,

ціни на яку зростали, тоді як його експорт змістився в сторону машин і механізмів, ціни яких обмежувались конкуренцією. Інші країни, орієнтовані на експорт, зокрема, Японія та Корея, відчували аналогічне погіршення умов торгівлі в міру розвитку їх економіки. У випадку Китаю один тільки розмір його торгових потоків передбачає, що активне сальдо його торговельного балансу було досить чутливим до змін цін на його експорт та імпорт. А починаючи з 2009 року тривалий стійкий попит на імпорتنі біржові товари і мінеральну сировину, пов'язаний з інвестиційним бумом в Китаї, посилив дану основоположну динаміку погіршення умов торгівлі.

По-третє, реальне підвищення вартості китайської валюти (юаня), також було однією з причин скорочення активного сальдо його зовнішньої торгівлі в цілому і сальдо рахунку поточних операцій зокрема (з 412 млрд. дол. США або 9,1 відсотка ВВП, в 2008 році до 202 млрд. дол. США, або 2,8 відсотка ВВП, в 2011 році) [11, с. 32].

Зростання темпів витрат на НДДКР у Китаї та Індії в абсолютному значенні залишається на досить низькому рівні в порівнянні зі світовими економічними центрами. Таким чином, конкуренція з боку китайської промисловості призводить до того, що Китай все більше перехоплює у Заході некваліфіковане виробництво, але при цьому стимулює на Заході інновації, які вимагають високої кваліфікації [12, с. 22]. Особливо вигідна в такому контексті розробка простих, бюджетних продуктів («frugal products») для нижнього та середнього ринкових сегментів. Ці продукти потім успішно експортуються на західні ринки - відбуваються так звані «зворотні інновації». Тим не менше, щоб використовувати величезний інноваційний потенціал країн, які розвиваються, західним підприємствам слід локалізувати велику кількість операцій в ланцюжку вартості від розробок до збуту. При цьому ставку потрібно робити на модульні продукти на основі стандартних комплектуючих.

Недорогі та прості у використанні продукти в країнах, які розвиваються, користуються набагато більшою популярністю, ніж дорогі з широким

набором функцій. Щоб задовольняти такі вимоги, місцеві компанії все частіше розробляють власні бюджетні альтернативи (так звані «frugal products»). Ці прості продукти виготовляються спеціально для нижнього і середнього ринкових сегментів країн, які розвиваються, але часто знаходять попит і на зрілих ринках. Це так званий феномен «зворотних інновацій». Недорогі продукти в західних країнах є своєрідним доповненням до високотехнологічних дорогих продуктів. Відповідно до цього, прості рішення мають великий успіх по всьому світу: їх оборот щороку зростає на 7%, а в Китаї та Індії - на 10%. Але підприємствам, які хочуть зробити ставку на локалізацію продукції для країн, які розвиваються, необхідно інвестувати в НДДКР на місцях, щоб відповідати потребам місцевого ринку. Багато підприємств на сьогоднішній день вже усвідомили, наскільки важливо розробляти та виробляти локально. Більше 2/3 компаній планують до 2020 року виготовляти близько 20% своєї продукції в країнах, які розвиваються, і ця тенденція розширюється. При цьому важливу роль відіграє модуляризація товарних стратегій. Тільки з використанням стандартних комплектуючих та інтерфейсів компанії зможуть знизити виробничі витрати і більш гнучко реагувати на коливання попиту [13]. Так, деякі виробники взуття з США та Західної Європи взагалі зникли з ринку. Проте, деякі компанії вводять нововведення, створюючи вироби такого дизайну, який призначений для тих сегментів ринку, де у Китаю менше можливостей для конкуренції. Наприклад, компанія Masai Barefoot Technology (МВТ), що виробляє взуття, яке допомагає виправляти поставу, з'явилася, коли швейцарський інженер Карл Мюллер виявив, що ходіння босоніж по корейській траві допомагає йому полегшити болі в спині. Він запатентував відтворюючу цей ефект конструкцію, яка стала користуватися величезним успіхом і сьогодні приваблює численних наслідувачів [12, с. 23].

Отже, реакцією на зростаючу конкуренцією з боку китайських виробників стало збільшення інвестицій в нові технології та людський капітал, а також здійснення інноваційних розробок для проектів, що

реалізуються за індивідуальними замовленнями. Набагато менше фірм займалося впровадженням таких інновацій до початку торгової інтеграції з Китаєм, оскільки було значно простіше продовжували робити все, як раніше. Посилення конкурентної боротьби на сьогодні змушує більшість виробників знижувати альтернативні витрати, пов'язані з інноваціями, і утримує фірми від того, щоб рухатися за інерцією і вести бізнес у звичайному порядку.

Висновки. Загальний огляд науково-інноваційного розвитку в умовах інформаційної економіки дозволив визначити, що, до недавнього часу, інновація була порівняльною перевагою виключно країн з центрів «Тріади» світової економіки. Проте, діяльність глобальних компаній стимулюють не лише приватне, але й державне фінансування НДДКР. Частка компаній країн, що розвиваються на ринку інноваційної продукції протягом останніх двох десятиріч постійно зростає, а їх клієнти стають більш досвідченими та вимогливими. Менталітет і базові стратегії глобальних компаній відходять у минуле. Сьогодні, результатом інноваційної діяльності в країнах з перехідною економікою і тих, що розвиваються є бюджетний продукт з обмеженою кількістю функцій, помірною ціною та гарною якістю. Досвід глобальних компаній з країн, що розвиваються є безпосередньо важливим, особливо враховуючи той факт, що їх частка на світовому ринку інноваційної продукції динамічно зростає. Так, за останні п'ять років Індія та Китай довели свою значимість у межах інноваційного розвитку.

Глобальним компаніям з центрів світової економіки необхідно переходити до локальної розробки дизайну, інжинірингу та виробництва бюджетних продуктів для споживачів з середніми та низькими доходами в країнах, що розвиваються. Паралельна реалізація «зворотних інновацій» сприятиме залученню нових клієнтів з розвинутих країн. Зростання темпів інвестування на інноваційному ринку будуть варіюватись від країни до країни, зумовлюючи появу нових науково-інноваційних центрів з країн, що розвиваються. Проте, посилення конкурентних позицій ТНК з високорозвинутих країн стане можливим за умови включення бюджетних

продуктів до глобальних стратегій компаній, що сприятиме зниженню виробничих витрат і більш гнучкій реакції на коливання попиту.

Література

1. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації [Електронний ресурс]: аналітична доповідь центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2004. - № 7. – С. 2-25. – Режим доступу до журналу: http://razumkov.org.ua/ukr/journal_pos.php?y=2004&cat=7&pos=151

2. Ohmae K. The Borderless World: Power in the Interlinked Economy / К. Ohmae. – London: Fortana, 1990.

3. Gross domestic expenditure on R&D by source of funds in 2005 and 2010 years [Electronic resource]. – Way of access : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsc00031>

4. Старокадомский Д. Л. Четыре основные тенденции мирового развития в сфере НИОКР / Д. Л. Старокадомский, А. В. Малышев // Наука та інновації. – 2007. – № 6. – С. 87–93.

5. Федулова Л.І. Перспективи інноваційного розвитку промисловості України / Л.І.Федулова // Економіка і прогнозування. - 2006. - № 2. – С. 58-76.

6. Jaruzelski B. The Global Innovation 1000: Beyond Borders [Electronic resource] / B.Jaruzelski, K.Dehoff // Strategy+business. – 2008. - № 53. – Way of access : www.urenio.org/wp-content/uploads/2009/01/global-innovation-1000-2008.pdf.

7. Jaruzelski B. Profits Down, Spending Steady: The Global Innovation 1000. [Electronic resource] / B.Jaruzelski, K.Dehoff // Strategy+business. – 2009. - № 57. – Way of access : http://www.booz.com/media/uploads/Innovation_1000-2009.pdf.

8. Jaruzelski B. The Global Innovation 1000: How the Top Innovators Keep Winning [Electronic resource] / B.Jaruzelski, K.Dehoff // Strategy+business. –

2010. - № 61. – Way of access :
http://www.booz.com/media/file/sb61_preprint_Global-Innov1000-10408.pdf.

9. Jaruzelski B. The Global Innovation 1000: Why Culture is Key [Electronic resource] / B.Jaruzelski, J.Loehr, R.Holman // Strategy+business. – 2011. - № 65. – Way of access : <http://www.booz.com/media/uploads/BoozCo-Global-Innovation-1000-2011-Culture-Key.pdf>.

10. Jaruzelski B. The Global Innovation 1000: Making Ideas Work [Electronic resource] / B.Jaruzelski, J.Loehr, R.Holman // Strategy+business. – 2012. - № 69. – Way of access : http://www.booz.com/media/uploads/BoozCo_The-2012-Global-Innovation-1000-Study.pdf.

11. Nabar M. A Change in Focus / M. Nabar, O. Unteroberdoerster // Finance&Development. – 2012. - № 9. – C. 32-35.

12. Bloom N. China Prompting Western Creativity / N. Bloom, D. Mirko, J. Van Reenen // Finance&Development. – 2012. - № 12. – C. 22-24.

13. Berger R. Emerging markets are changing the global innovation agenda [Electronic resource] / R. Berger // Think: act study. – 2012. - September – P. 1-35 – Way of access : https://content.rolandberger.com/media/pdf/edit/Roland_Berger_Emerging_Markets_R_20121016.pdf.